

patrimoni escrit i documental existent a la ciutat abasten allò local i universal en tots els tipus de suport imaginables: del plom ibèric inscrit de Sa Cobertera (Palamós) als DVD de les produccions hollywoodianes.

La dinàmica dels equipaments és tan diversa com els homes i dones que hi treballen, els mitjans amb què compten i el grau de recepció dels usuaris (clients no, si us plau).

La guia propicia, almenys, dues consideracions. Una, l'oportunitat de cohesionar la xarxa més enllà de les relacions informals relativament sovintejades entre els professionals. L'altra, que l'efectisme d'una edició tan exquisida i *marquetiniana* (tributària de l'autoemocció i reclam per a la complaença) no escateixi les precarietats perpètuas de la Biblioteca Pública Provincial o l'Arxiu Diocesà.

Josep Pla, un home enamorat de Girona, va deixar dit que «la biblioteca ha de demostrar constantment que davant de l'accés al coneixement, tothom és igual i posseeix la mateixa dignitat». I això val, també, per a tots aquests centres patrimonials, es diguin com sigui.

Els principis, però, són regits per la tecnocràcia. Tot un risc i temptació en la gestió dels equipaments. Cal evitar caure en el reglamentarisme excessiu invocant la protecció dels drets

d'autor. Aquests drets no s'han d'enfrontar als dels ciutadans quan s'acosten al patrimoni que sufraguen.

Carles Sapena

Un retrat de la societat agrària del segle XIX

SAGUER, Enric.

Treball agrari i reproducció econòmica. El Baix Empordà, 1850-1880.
Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines.
Girona, 2005. 312 pàgines.

La Biblioteca d'Història Rural, publicada i promoguda per l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines (i amb el suport del Patronat Eiximenis de la Diputació de Girona), ha tret al carrer el seu catorzè exemplar, setè dins la col·lecció Estudis, destinada, com el seu nom indica, a publicar investigacions realitzades en el camp de la història rural. Concretament, es tracta de la publicació de part de la tesi d'Enric Saguer, doctor en història de la Uni-

versitat de Girona, autor de multiplicitat de treballs al voltant de la situació de l'agricultura gironina dels segles XIX i XX. L'objectiu final, com s'assenyala a l'epíleg, és mostrar una realitat canviant en el camp gironí al llarg dels darrers dos segles. Les transformacions patides a l'agricultura en el primer terç del segle XX (i accentuades amb el despoblament agrari de la segona meitat de segle) formen part d'una dinàmica de transformacions lentes però continuades, bona part de les quals es poden detectar (o almenys, insinuar) en el llibre objecte de la nostra ressenya. L'autor intenta aproximar-se a la situació de l'agricultura i les societats rurals a la comarca del Baix Empordà a mitjan segle XIX; el propòsit és facilitar-nos un retrat robot el més proper possible a la realitat agrícola baixempordanesa d'aquells moments. L'agricultura (al costat de la indústria surotapera) era la principal activitat dels habitants del Baix Empordà, però aquest retrat no es limita al marc agrari, sinó que s'estén cap al conjunt de la societat de l'època.

El primer elogi que mereix el treball és el gran nombre de fons consultats. Els amillaments han estat la principal font, però complementada amb d'altres com cartilles d'avaluació agrària, padrons d'habitants, fons notariais, documentació provinient de fons privats, articles, llibres i altres tractats

publicats durant l'època... L'autor ens avisa de les limitacions de cada font, és conscient que cal mirar-se amb lupa el que indiquen els documents. Saguer ens demostra els seus amplis coneixements sobre els fons disponibles. La documentació és treballada amb ponderació, i es contrasta les divergències que hom pot trobar entre diferents fonts paral·leles. Bona part d'aquesta documentació va inclosa en un pràctic CD que s'ha adjuntat al llibre, per tal de posar-la a disposició dels investigadors que vulguin analitzar en profunditat aspectes tractats amb poca intensitat al llarg del llibre.

Primerament, l'autor ens fa un retrat dels diferents conreus que hom trobava al Baix Empordà de 1850-1880. Hi detecta un predomini del blat: «La producció de blat era, a mitjan segle XIX, l'objectiu econòmic principal de l'agricultura baixempordanesa» (p. 34). Hi observa també la presència de rotacions de conreus, indicadors d'una agricultura més intensiva, tot i que dades disperses indiquen la pervivència del guaret. Finalment, Saguer analitza el paper de la ramaderia; detecta el predomini dels animals de treball (boví, cavall...) sobre els de renda i conclou que el Baix Empordà fou una zona amb una elevada densitat ramadera dins la Catalunya del moment. El següent capítol està dedicat a les tècniques de treball en

- PRAT, Enric; VILA, Pep [estudi, transcripció i notes]. *La Degollació de sant Joan Baptista, un drama bíblic representat a Foixà*. Girona: Diputació, 2004. 201 p.
- PUIGVERT, Xavier; TEIXIDOR, Mireia; ÀVILA, Jesús [textos]; CREUS, Ramon; ESCODA, Pep [fotografies]. *Els pobles medievals de Girona. La Garrotxa*. Vallbona de les Monges/Igualada: March Editor/Felip Unigràfic. 119 p.
- PUJOL I FABRELLES, David. *La Mare de Déu del Mont*. Girona: CCG, 2005. 60 p.
- PUJOL, David; JUANOLA, Joan. *Breu història de l'Alt Empordà*. Girona: Bàlec Llibres, 2005. 72 p.
- SÁNCHEZ, Pako. *Crestas pirenaicas*. Madrid: Ediciones Desnivel, 2005. 233 p.
- SERRA I CAMPINS, Antoni. *Els glosats de tristor*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005. 200 p.
- SERRA I RAMOS, Montse; BALART COLOM, Imma. *Coaching directivo*. Girona: Escola de Gestió Empresarial, 2005. 1 vol.
- SOLER I SIMON, Santi. *Memòries d'una família pagesa: els Anglada de Fonteta (segles XVII-XVIII)*. Girona: CCG, 2005. 116 p.
- SUNYOL, Víctor. *Com si Girona (31 dies)*. Vic/Barcelona: Emboscall/Cafè Central, 2005. 40 p.
- TORRALBA I ROSSELLO, Francesc. *El civisme planetari*. Girona: CCG, 2005. 120 p.
- TORRES TUR, Elías [edició a cura de Miguel Usandizaga]. *Hubiera preferido invitarles a cenar... València/Girona: Pretextos/Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2005. 143 p.*
- TREE, Matthew. *Aniversari*. Barcelona: Columna, 2005. 163 p.
- VAZQUEZ, Eva. *El Pont Major*. Girona: Ajuntament, 2005. 26 p.
- VILÀ I MANCENO, Antoni. *Els serveis socials a Catalunya. Una visió històrica*. Girona: Diputació, 2005. 446 p.
- VILA, Joan. *Caminant per la Vall de Camprodon*. Girona: CCG, 2004. 240 p.
- VILA, Pep. *El jardí de les paraules*. Girona: CCG, 2004. 109 p.

l'agricultura, i posa especial èmfasi en la tecnologia de l'època. El treball femení i infantil hi té un pes rellevant. Així mateix, diverses pistes fan deduir a l'autor que «la capacitat de treball de la població agrària masculina era superior a l'exigida pels conreus» (p. 106). Això implica complementarietat entre tasques agrícoles i altres activitats, com la cura del bestiar, el conreu d'horts, activitats domèstiques... però també l'exercici d'oficis. La pluriactivitat, entesa com a complement entre activitats agrícoles i tasques que no hi tenien cap relació, fou molt accentuada al Baix Empordà de l'època.

Tot seguit, Saguer fa una relació dels diferents costos als quals havien de fer front els pagesos baixempordanesos: costos d'allotjament i manutenció, de manteniment de l'utilatge agrícola, impostos... En el quart capítol, ens aproximem a l'estructura de la propietat. L'autor detecta que la petita propietat tenia una presència massiva al Baix Empordà de mitjan segle XIX, una proporció major del que s'havia cregut. Saguer creu que la clau de volta és que mentre la gran propietat, des d'un punt de vista territorial, disposava d'un major nombre de terres, la petita propietat controlava la major part de les terres destinades al conreu agrícola. Finalment, es dedica un capítol al paper de la masoveria i els arrendaments, molt limitat a causa

de la manca de fons de l'època que ens ocupa.

Enric Saguer, a part de membre de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, ho és del Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, un grup d'historiadors que fa més de vint anys que analitzen el paper de l'agricultura a la societat gironina des de l'època medieval fins avui. En aquest llibre, a part de la feina de buidatge d'arxius, control de bibliografia... es fan paleses moltes hores de discussions i debats al voltant dels principals elements de la història agrària, amb els companys del Centre o en diferents congressos i seminaris on l'autor ha participat al llarg de la seva carrera historiogràfica. Treballs com el que aquí hem ressenyat ens permeten tenir un coneixement més exacte de la societat gironina del moment, i, per tant, com ens indicava Pierre Vilar, entendre el present.

Joaquim Alvarado

De quan els Pirineus deixaren de ser frontera

LUNA, Xavier (ed.).

L'Albera i el patrimoni en l'espai transfronterer.

Actes del col·loqui internacional de Figueres, 1-2 d'abril. Ed. Universitat de Perpinyà, Universitat Autònoma de Barcelona, Consell Comarcal de l'Alt Empordà. Figueres, 2005. 389 pàgines.

Enguany s'han editat les actes del col·loqui internacional «L'Albera i el patrimoni en l'espai transfronterer». Aquest col·loqui, celebrat a Figueres l'1 i 2 d'abril de 2004, fou organitzat dins el projecte «L'Albera: memòria i terra», finançat pels fons FEDER de la Unió Europea. Les jornades i l'edició han estat a cura de Xavier Luna (UAB), amb la col·laboració dels socis del projecte: el Conseil de Développement du Pays Pyrénées-Méditerranée (PPM), el Consell Comarcal de l'Alt Empordà (CCAE), l'Associació Albera Viva (AV), l'Institut Francocatalà Transfronterer (IFCT) de la Universitat de Perpinyà (UdP) i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

L'objectiu global del projecte «L'Albera: memòria i terra» és l'estudi de la serra i de l'entorn de l'Albera, que abraça el territori i les poblacions dels vessants nord i sud. L'eix muntanyós que vertebrava les